

Test socjalności dla psów jako narzędzie pomocnicze w schroniskach i lecznicach weterynaryjnych

MAŁGORZATA GOLEMAN

Katedra Hodowli Amatorskich i Zwierząt Dzikich Wydziału Biologii i Hodowli Zwierząt UP, ul. Akademicka 13, 20-950 Lublin

Goleman M.

Social test for dogs as an auxiliary tool in dog shelters and animal clinics

Summary

The aim of the study was to elaborate and verify a social test for adult dogs, taking into account training and maintenance. In total, 157 dogs (male and female) aged from 1 to 4 years were studied. All dogs came from breeds registered in the Polish Kennel Club. Two groups were selected: 1) trained dogs which passed the utility (IPO) or obedience (PT – after Polish regulations) exam and 2) untrained dogs. Dogs were divided into two maintenance groups: house-maintained dogs and kennel dogs. In the Department of Pet Breeding and Wildlife Management of the University of Life Sciences in Lublin a social test for adult dogs has been developed. The test is based on American temperament tests and Polish psychic tests performed on chosen dog breeds. The test consists of seven trials which estimate if the dog behaves safely to strangers and known people in daily situations. In the present study trained dogs obtained the highest results ($p \leq 0.01$) in comparison to untrained dogs. Dogs in house maintenance also obtained better results ($p \leq 0.05$) than kennel dogs, which had limited contact with their owners. The social test can be used as an auxiliary tool for veterinarians in order to assess dogs' psyche during medical examinations and advise dog owners on the control of bad dog behaviour, in animal hotels, where the preliminary assessment of dogs' behaviour can help avoid problems with the animals, and in dog shelters or animal clinics which offer dogs for adoption.

Keywords: dog, behaviour problems, social test

Stale rosnąca liczba psów w miastach, brak czasu i wiedzy ich właścicieli, jak zapewnić im odpowiednie warunki ruchu i spożytkowania energii w zależności od rasy powoduje, że psy sprawiają kłopoty swoim właścicielom. Część problemów behawioralnych bierze się z niewłaściwego traktowania psów przez ich opiekunów. Powszechna antropomorfizacja psów powoduje ich złe zachowanie. Coraz większe znaczenie przywiązuje się też do zaburzeń psychicznych występujących u psów jako jednostki chorobowej.

W związku z powyższym powinien istnieć prosty test, który umożliwiłby wstępną ocenę psychiki psa. W krajach Europy Zachodniej i USA przeprowadzane są testy socjalności dla wszystkich psów, po zaliczeniu których pies otrzymuje certyfikat. Takie testy to Canine Good Citizen (CGC) oraz American Temperament Test (www.atts.org/testdesc.html). W wielu krajach zaliczenie takiego testu jest obowiązkowe. W Polsce nie ma ani obowiązku szkolenia psa w zakresie podstawowego posłuszeństwa, ani możliwości sprawdzenia go testem zachowania. Testom psychicznym poddawane są tylko wybrane rasy psów w celu ich kwalifikacji hodowlanej, mającej eliminować z hodowli zwierzęta agresywne i lękliwe.

Celem badań było opracowanie i zweryfikowanie testu socjalności przeznaczonego dla psów dorosłych w zależności od stopnia ich wyszkolenia i sposobu utrzymania.

Materiał i metody

Badania przeprowadzono na 157 psach i sukach rasy owczarek niemiecki w wieku od 1 roku do 4 lat. Wszystkie psy pochodziły z hodowli zarejestrowanych w Związku Kynologicznym w Polsce. Wyodrębniono grupę psów, które poddane zostały szkoleniu i zaliczyły egzamin na psa użytkowego (IPO) lub psa towarzyszącego (PT) – 88 psów oraz grupę psów nie szkolonych – 69 szt. Psy podzielono też na dwie grupy ze względu na sposób ich utrzymania: utrzymywane w domu opiekuna – 43 psy oraz w kojcu – 114 psów.

W badaniach wykorzystano test socjalności dla psów dorosłych (ukończone 12 miesięcy) opracowany w Katedrze Hodowli Amatorskich i Zwierząt Dzikich. Jako jego podstawę przyjęto American Temperament Test oraz Regulamin Testów Psychicznymi, którym poddawane są psy różnych ras w Polsce (1-7). Zachowania psów ocenia się w skali od 1 do 4, w której 4 jest najlepszą oceną. Celem testu jest ocena, czy pies zachowuje się bezpiecznie w stosunku do obcych i znajomych mu osób w codziennych sy-

tuacjach. Test zawiera siedem zadań, którym poddawany jest oceniany pies.

Uzyskane wyniki opracowano statystycznie. Wyliczono średnie z sum testu socjalności oraz odchylenia standardowe dla psów wyszkolonych i niewyszkolonych oraz dla dwóch grup utrzymania (dom i kojec). Użyto analizy wariancji, a istotność różnic zweryfikowano testem NIR Fishera. Obliczenia statystyczne wykonano za pomocą pakietu statystycznego Statistica.

Opis testu socjalności opracowanego w Katedrze Hodowli Amatorskich i Zwierząt Dzikich UP w Lublinie

Próba I – Obcy neutralny

Celem próby jest ocena reakcji psa na bierną socjalizację.

Pies trzymany jest przez właściciela (opiekuna) na luźnej smyczy. Osoba obca zbliża się, podaje rękę opiekunowi psa i zaczyna z nim krótką rozmowę. Nie zwraca uwagi na psa. Ocena reakcji psa:

- 1 – wykazuje niepokój już przy zbliżaniu się osoby obcej, chowa się za właściciela,
- 2 – wykazuje niepokój lub agresję, gdy osoba obca dochodzi do opiekuna,
- 3 – wykazuje niepokój lub warczy przy podawaniu ręki przez obcego jego opiekunowi,
- 4 – zachowanie obojętne, pies ignoruje osobę obcą lub wykazuje przyjazne zainteresowanie.

Próba II – Obcy przyjacielski

Celem próby jest ocena czynnych zdolności społecznych psa.

Pies trzymany jest przez właściciela (opiekuna) na luźnej smyczy. Osoba obca zbliża się do psa i jego właściciela. Jest bardzo przyjacielsko nastawiona do psa, wyciąga do niego rękę i głaszcze go za uszami oraz po bokach. Ocena reakcji psa:

- 1 – wykazuje niepokój już przy zbliżaniu się osoby obcej, chowa się za właściciela,
- 2 – wykazuje niepokój lub agresję, gdy osoba dochodzi do opiekuna,
- 3 – wykazuje niepokój, cofa się lub warczy, gdy obcy wyciąga do niego rękę,
- 4 – zachowanie obojętne lub przyjazne.

Próba III – Reakcja na bodźce dźwiękowe (na nagłą sytuację)

Próba ma wykazać, że pies jest w stanie zachować spokój w sytuacji, która może zdarzyć się w życiu codziennym, np. upadek przedmiotu w niedalekiej odległości od psa.

Osoba obca rozmawiająca z opiekunem psa upuszcza puszkę wypełnioną kamykami około 1 m od psa. Pies może okazać zainteresowanie i zaciekawienie, może być lekko zaskoczony, ale nie może wpadać w panikę, próbować uciec lub przejawiać agresji np. szczekając. Ocena reakcji psa:

- 1 – ucieczka lub agresja, pies trzyma się z dala od przedmiotu,
- 2 – przestraszony, ale nie paniczna ucieczka, po zachęceniu przez opiekuna podchodzi do przedmiotu,
- 3 – zaskoczenie, pies może się lekko spłoszyć, ale powinien sam wrócić i zbadać przedmiot,
- 4 – zignorowanie przedmiotu lub chęć zabawy nim.

Próba IV – Spacer w tłumie

Celem próby jest wykazanie, że właściciel ma nad psem kontrolę w miejscach publicznych, a pies potrafi spokojnie poruszać się w ruchu pieszym.

Pies jest prowadzony na luźnej smyczy, mijają różne obce osoby. Powinien zachowywać się wobec nich obojętnie, ewentualnie przyjaźnie, bez okazywania niechęci lub strachu. Ocena reakcji psa:

- 1 – przestraszony, porusza się niepewnie z podkulonym ogonem,
- 2 – spokojny, ale przy mijaniu obcych wykazuje niepokój,
- 3 – podekscytowany, chce się witać z mijanymi ludźmi, opiekun ma kłopot z opanowaniem psa,
- 4 – obojętny lub przyjazny.

Próba V – Reakcja na strzał

Celem próby jest sprawdzenie reakcji na nagły hałas.

Przewodnik stoi lub idzie z psem na luźnej smyczy, w tym czasie oddawany jest strzał z pistoletu startowego z odległości minimum 15 m. Pies ma zachować się obojętnie, ewentualnie może być lekko podekscytowany i szczekać, ale nie może wykazać lęku. Ocena reakcji psa:

- 1 – nieopanowany strach,
- 2 – niepokój, pies jest niepewny, ale nie ucieka,
- 3 – po strzale występuje reakcja na ten dźwięk, ale pies zaraz się uspokaja,
- 4 – obojętność lub podekscytowanie.

Próba VI – Reakcja na drugiego psa

Próba ma wykazać, że pies potrafi spokojnie zachowywać się w otoczeniu innych psów.

Co najmniej dwóch właścicieli z psami zbliża się do siebie z przeciwnych stron, mijają się w odległości ok. 2 m. (stroną od właściciela). Pies nie powinien wykazywać agresji ani nadmiernej ekscytacji. Właściciel powinien nad nim panować. Ocena reakcji psa:

- 1 – agresywny, nie dający się opanować,
- 2 – duże pozytywne zainteresowanie drugim psem, ale brak podporządkowania się opiekunowi,
- 3 – duże zainteresowanie drugim psem, ale po interwencji opiekuna następuje uspokojenie,
- 4 – obojętny lub zdradzający lekkie zainteresowanie drugim psem, lecz całkowicie podporządkowany właścicielowi.

Próba VII – Aport

Celem próby jest ocena chęci aportowania i zabawy.

Osoba obca toczy przed psem piłkę lub wałek jutowy. Ocena reakcji psa:

- 1 – zupełny brak zainteresowania lub lęk na widok nowego przedmiotu, lub obcej osoby,
- 2 – zainteresowanie aportem, wodzi wzrokiem za przedmiotem, ale brak chęci do chwytania go,
- 3 – usiłowanie uchwycenia aportu łapą lub zębami,
- 4 – pewne złapanie aportu.

Wyniki i omówienie

W przeprowadzonych testach stwierdzono, że najwyższe wyniki uzyskały psy wyszkolone i były to różnice statystycznie istotne ($p \leq 0,01$) w porównaniu do psów niewyszkolonych (tab. 1). Psy wyszkolone były spokojne, zrównoważone, zachowywały się swobod-

Tab. 1. Wpływ szkolenia na wyniki testu socjalności uzyskane przez psy (liczba punktów)

Psy	n	\bar{x}	\pm SD	min-max
Szkolone	88	27,56 ^A	1,33	24-28
Nie szkolone	69	22,95 ^B	3,93	13-28

Objaśnienia: a, b – istotność przy $p \leq 0,05$; A, B – istotność przy $p \leq 0,01$

Tab. 2. Wpływ sposobu utrzymania na wyniki testu socjalności (liczba punktów)

Sposób utrzymania	n	\bar{x}	\pm SD	min-max
Dom	43	25,00 ^a	2,97	18-28
Kojec	114	22,04 ^b	4,52	11-28

Objaśnienia: a, b – jak w tab. 1.

nie we wszystkich zadaniach testu, gdyż nie była to dla nich nowa sytuacja. Każdy egzamin poprzedza tzw. próba zachowania psa, w trakcie której sędzia kynologiczny oceniający wykonanie próby podchodzi do przewodnika i psa, podaje przewodnikowi rękę i zapisuje dane zdającej pary. W tym czasie pies ma ignorować zachowanie obcej osoby lub wykazać zachowanie przyjazne. Psy agresywne i lękliwe nie są dopuszczane do kontynuowania egzaminu. Potwierdza to hipotezę, że szkolenie znacząco wpływa na poprawę zachowania psa. Psy przebywające w domu opiekuna również uzyskały statystycznie wyższy średni wynik testu ($p \leq 0,05$) niż psy utrzymywane w kojcach i mające ograniczony kontakt z właścicielem (tab. 2). Psy utrzymywane w domu systematycznie wyprowadzane były na spacer, gdzie spotykały się z sytuacjami opisanymi w teście. Psy przebywające w kojcach w wielu przypadkach nie były wyprowadzane poza teren posesji i nie były przyzwyczajone do osób obcych i innych psów.

Opracowany w Katedrze Hodowli Amatorskich i Zwierząt Dzikich test socjalności dla psów dorosłych pozwala sprawdzić socjalne zachowanie psa w warunkach, z którymi pies ma styczność na co dzień. Może on być narzędziem pomocniczym we wstępnej ocenie charakteru psa przeznaczonego do adopcji i pozwoli na zwrócenie uwagi na niepokojące zachowania przy przygotowaniu psa do adopcji. Może być przeprowadzany również w hotelach dla psów i w zależności od jego wyników uzyska się informację odnośnie do sposobu opieki nad zwierzęciem.

W wielu krajach wykorzystuje się testy behawioralne dla psów dorosłych w programach hodowlanych oraz w celu przewidywania potencjalnych niebezpieczeństw ze strony psów. W Szwajcarii standaryzowany test zachowania stosowany jest od 1949 r. przez Swiss German Shepherd Dog Breeding Club w celu oceny charakteru i temperamentu psów i ich zachowania wobec ludzi i otoczenia (12). W Szwecji w The Army Dog Training Center (ADTC) zaprojektowano test mentalności (psychiczny) dla psów 18-miesięcz-

nych, który używany jest do selekcji zwierząt nadających się do treningu dla celów wojskowych i cywilnych (15).

Netto i wsp. (13) opracowali test badający agresję psów. Ten szeroki test składał się z 43 podtestów. Badaniem objęto trzy grupy psów: dwie z nich stanowiły rasy uznane za agresywne (doberman, rottweiler) i potencjalnie agresywne (fila brasileiro, dog argentyński i american staffordshire terrier), a trzecią grupę stanowiły psy ras nieagresywnych (labrador retriever, golden retriever, wyżeł niemiecki). Badania wykazały znaczący związek pomiędzy wystąpieniem agresji z pogryzieniem u danego psa w przeszłości a zachowaniem agresywnym podczas testu we wszystkich trzech badanych grupach psów. Jak podają Wilsson i Sundgren (17), testy behawioralne powinny najpierw dostarczyć informacji o pojedynczym psie, a interpretację wyników należy dostosować później zgodnie ze znanymi zachowaniami w ramach wybranej rasy i do zamierzonego wykorzystania psa. W otrzymaniu pomocnych informacji ważny jest nie tylko sam test, ale również sposób interpretacji wyników (18).

Test socjalności opracowany w Katedrze Hodowli Amatorskich i Zwierząt Dzikich eksponuje zachowania, które powinien przejawiać każdy pies mający kontakt z obcymi ludźmi i psami (tereny aglomeracji miejskiej), aby nie stwarzać zagrożenia dla innych. Nie zawiera elementów dotyczących szkolenia i tym różni się od specjalistycznych testów wykorzystywanych w Szwecji i Szwajcarii. Głównym jego celem jest wychwycenie zachowań lękowych i agresywnych, których częstą przyczyną są nie tylko błędy właścicieli w wychowaniu psa, ale też zaburzenia psychiczne pojawiające się u psów żyjących w miastach na ograniczonej przestrzeni i w dużym zagęszczeniu populacji. Problemy behawioralne występujące u psów prowadzą do zachowań agresywnych i pogryzień oraz stają się coraz częstszą przyczyną ich porzucania i usypiania. Nie są to problemy tylko lokalne. W USA notuje się około 2 mln. przypadków pogryzień rocznie. W badaniach nad agresją prowadzonych w Klinice Małych Zwierząt Uniwersytetu w Teksasie stwierdzono, że na 513 badanych psów najwięcej przypadków agresji miało miejsce ze strony mieszańców (15,6% przypadków), a najczęstszą formą agresji była agresja dominacyjna (39,2%), następnie agresja ze strachu (10,9%) (8).

Lecznice weterynaryjne nie posiadają specjalistów, którzy byliby w stanie wychwycić wady psychiki psów w ich początkowym okresie. Lekarze weterynarii, pracownicy hoteli dla zwierząt i schronisk oraz osoby zajmujące się adopcją bezdomnych psów powinny przynajmniej w podstawowym zakresie potrafić interpretować zachowanie psa. Dla lekarza weterynarii wstępna ocena psychiki psa jest pomocna w uniknięciu wywołania agresji podczas badania zwierzęcia oraz w doradztwie właścicielowi w zapanowaniu nad złym zachowaniem psa. Stwierdzono bowiem związek po-

między agresją dominacyjną psa a antropomorficznym zachowaniem właściciela, jak również pomiędzy nadpobudliwością i ruchliwością psa a lękiem u właściciela (14).

Badania przeprowadzone wśród klientów lecznic weterynaryjnych w wybranych prowincjach kanadyjskich wykazały, że problemy związane z agresją i pogryzieniem wystąpiły u 15,6% psów i w większości dotyczyły osób z tego samego gospodarstwa domowego (9-11). Małe psy wykazywały częściej zachowania agresywne z pogryzieniem niż psy duże, co powiązano z większą tolerancją właściciela psa na zachowanie agresywne. Najczęstszymi ofiarami pogryzień byli dorośli, a najwięcej obrażeń (56,2%) dotyczyło rąk i ramion (11). Wśród psów gryzących obserwowano też strach przed dziećmi, mężczyznami i obcymi (10).

Dla pracowników hoteli dla psów wstępna ocena psychiki przyjmowanego psa ma fundamentalne znaczenie w sposobie jego prowadzenia podczas pobytu w hotelu, jednakże najważniejsza jest ocena psychiki psa przy przekazywaniu go do adopcji. W krajach Europy Zachodniej i USA zanim pies zostanie komukolwiek przekazany, jego psychika jest dokładnie analizowana. Jest on do adopcji bardzo dokładnie przysposabiany i przechodzi trening podstawowego posłuszeństwa. Wiadomo, że psy trafiają do schronisk po różnych przejściach, przeważnie z wieloma zahamowaniami lękowymi lub nawet fobiami.

W analizie zachowania psów przeprowadzonych przez jedno ze schronisk w północnej Irlandii w pierwszym miesiącu ich pobytu u nowych właścicieli stwierdzono, że psy te wykazują problemy behawioralne, które mogą prowadzić do ich zwrotu. Wprowadzenie testów zachowania oraz systemów terapii behawioralnej do schronisk może tę liczbę znacznie zmniejszyć (16).

Ważna też jest ocena, czy pies po przeżytych wydarzeniach będzie nadawał się do współpracy z człowiekiem i nie będzie stwarzał zagrożenia. Błąd osoby wydającej psa z wadą psychiki może być tragiczny w skutkach. Niejednokrotnie zdarzały się przypadki dotkliwych pogryzień nowych właścicieli przez adoptowane psy. Taka sytuacja miała miejsce kilka miesięcy temu w Lublinie, kiedy to adoptowany 4-letni samiec rasy shar pei dotkliwie pogryzł nowego właściciela. Zdarzenie miało miejsce po tygodniu pobytu psa w nowym domu. Atak poprzedziły takie zachowania, jak: chód na sztywnych nogach w obecności właścicieli, zachodzenie im drogi, ciągnięcie na smyczy na spacerach i agresja wobec innych psów. W tym przypadku podstawowe staje się pytanie, dlaczego pies z taką tendencją do dominacji został wydany niedoświadczonym właścicielom. Żadna spośród osób przekazujących psa do adopcji nie zapytała o status rodzinny przyszłych właścicieli i ich doświadczenie w zajmowaniu się psami. Pies nie był obserwowany ani w żaden sposób przysposabiany do adopcji, a jedyną spr-

wą priorytetową było znalezienie mu domu. Niektóre psy albo nie nadają się do adopcji, albo też trzeba im wybrać doświadczonego opiekuna. Należy pamiętać, że wiele osób chętnie przyjmie rasowego psa – mogą go mieć za darmo i to jest dla nich wystarczający argument. Niewiedza na temat zachowań psów i ewentualnych problemów z psychiką nie jest w związku z tym dla takich osób powodem do niepokoju. Dlatego tak ważna jest rola osoby czuwającej nad adopcją psów.

Piśmiennictwo

1. Anon.: Międzynarodowe Regulaminy Egzaminów Psów Użytkowych. Związek Kynologiczny w Polsce, Główna Komisja Szkolenia Psów, Łódź 2003.
2. Anon.: Prüfungsordnung des Verbandes für das deutsche Hundewesen (VDH). Gültig ab 1. Januar 1996.
3. Anon.: Regulamin kwalifikacji hodowlanej dla rasy Doberman. Druk okólny Związku Kynologicznego w Polsce, Warszawa 2004.
4. Anon.: Regulamin testów psychicznych psów ras obrończych. Druk okólny Związku Kynologicznego w Polsce, Warszawa 2003.
5. Anon.: Testy psychiczne dla Ogarów Polskich i Gończych Polskich. Druk okólny Związku Kynologicznego w Polsce, Warszawa 2003.
6. Anon.: Testy psychiczne dla psów/suk rasy Rottweiler. Druk okólny Związku Kynologicznego w Polsce, Warszawa 2003.
7. Anon.: Testy psychiczne dla ras: Bernardyn, Berneński Pies Pasterski, Owczarek Kaukaski, Owczarek Środkowoazjatycki. Druk okólny Związku Kynologicznego w Polsce, Warszawa 2003.
8. Beaver B. V.: Profiles of Dogs Presented for Aggression. J. Am. Anim. Hosp. Ass. 1993, 29, 564-569.
9. Guy N. C., Luescher U. A., Dohoo E., Spangler E., Miller J. B., Dohoo I. R., Bate L. A.: A case series of biting dogs: characteristics of the dogs, their behaviour, and their victims. Appl. Anim. Behav. Sci. 2001a, 74, 43-57.
10. Guy N. C., Luescher U. A., Dohoo E., Spangler E., Miller J. B., Dohoo I. R., Bate L. A.: Demographic and aggressive characteristics of dogs in a general veterinary caseload. Appl. Anim. Behav. Sci. 2001b, 74, 15-28.
11. Guy N. C., Luescher U. A., Dohoo E., Spangler E., Miller J. B., Dohoo I. R., Bate L. A.: Risk factors for dog bites to owners in a general veterinary caseload. Appl. Anim. Behav. Sci. 2001c, 74, 29-42.
12. Miyake T., Gaillard C.: A behaviour test on German Shepherd dogs: heritability of seven different traits. Appl. Anim. Behav. Sci. 2002, 79, 113-132.
13. Netto W. J., Planta D. J. U.: Behavioural testing for aggression in the domestic dog. Appl. Anim. Behav. Sci. 1997, 52, 243-263.
14. O'Farrel V.: Owner attitudes and dog behaviour problems. Appl. Anim. Behav. Sci. 1997, 52, 205-213.
15. Reuterwall C., Ryman N.: An estimate of additive genetic variation of some mental characters in Alsatian dogs. Hereditas 1973, 73, 277-284.
16. Wells D., Hepper P. G.: Prevalance of behaviour problems reported by owners of dogs from an animal rescue shelter. Appl. Anim. Behav. Sci. 2000, 69, 55-65.
17. Wilsson E., Sundgren P.-E.: The use of a behaviour test for the selection of dogs for service and breeding. I. Method of testing and evaluating test results in the adult dog, demands on different kinds of service dogs, sex and breed differences. Appl. Anim. Behav. Sci. 1997 a, 53, 279-295.
18. Wilsson E., Sundgren P.-E.: The use of a behaviour test for the selection of dogs for service and breeding. II. Heritability for tested parameters and effect of selection based on service dog characteristics. Appl. Anim. Behav. Sci. 1997 b, 54, 235-241.

Adres autora: dr inż. Małgorzata Goleman, ul. Akademicka 13, 20-950 Lublin; e-mail: malgorzata.goleman@up.lublin.pl